

Микола Сенченко

ТИТАНИ КНИГИ
Архітектори книжкової індустрії

Київ
Видавництво "Ліра-К"

2025

УДК 655.4/.5 :002.2](091)(477)

С31

Серія: «Видатні постаті України»

Сенченко М. І.

С31 Титани книги. Архітектори книжкової індустрії.

Київ : Видавництво Ліра-К. 2025. с.

ISBN

Ця розповідь про книги й людей сповнена глибокого змісту, мудрих спостережень і натхнення. Вона стане цікавою для всіх, хто цінує слово, пам'ять і прагне залишити свій слід у світі. У книзі розкривається багатогранна діяльність президента Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів Олександра Васильовича Афоніна і окремих співробітників Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова». Їхні зусилля у просуванні книговидавничої справи залишаються важливим внеском у збереження і розвиток культурної спадщини України. Цей текст – про людей і книги, які не лише зберігають історію, але й формують майбутнє.

Книга стане корисною для видавців, бібліотекарів, культурних діячів і всіх, хто цінує роль книги у формуванні національної ідентичності.

УДК 655.4/.5 :002.2](091)(477)

ISBN

© Сенченко М.І., 2025

© Видавництво Ліра-К, 2025

Вступ

Ця книга присвячена роздумам про глибокий зв'язок між життям людини та життям книги. Як життя людини складається з подій, розділів і сторінок, так і книга має свій початок, сюжет і фінал. У ній аналізується подібність цих двох феноменів, зокрема вплив книг на формування світогляду, вибір професії та життєвих цінностей.

Особливе місце відведено темі, у якій книга стає відображенням життя людей, що формують видавничу сферу. Автор акцентує увагу на досягненнях фахівців, які присвятили своє життя розвитку українського книговидання, на їхній діяльності, переживаннях і посланнях, залишених майбутнім поколінням.

Серед цих людей виділяються постаті Олександра Афоніна та співробітників Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова», які всіляко боролися за розвиток української книги в непрості часи культурних змін.

Особливо вагомий внесок у цю справу зробили:

□ **Наталія Олександрівна Петрова**, перший заступник директора Книжкової палати, яка відповідала за стандартизацію та статистику видавничої сфери, а також відіграла ключову роль у створенні законодавчої бази для підтримки видавництва.

□ **Ірина Олександрівна Погореловська**, завідувачка Агентства міжнародної стандартної нумерації видань (ISBN, ISMN, ISSN), яка з нуля організувала роботу агентства, забезпечивши видавців сучасними інструментами стандартизації.

□ **Ольга Леонідівна Васьківська**, учений секретар Книжкової палати, яка координує діяльність установи, займається діловодством і активно бере участь в організації культурних заходів.

□ **Наталія Панасівна Петренко**, заступник директора з наукової роботи, яка займалася проблемами бібліографії, створенням і впровадженням Універсальної класифікаційної системи (УДК) у практику роботи бібліотек і видавництв.

□ **Олександр Васильович Афонін**, президент Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів (УАВК), зробив вагомий внесок у розвиток книговидавничої справи в Україні. Проте він не був самотнім у своїй боротьбі. Його підтримували віддані професіонали з «Книжкової палати України», чий досягнення стали важливими віхами в історії українського книговидання.

Цей колектив професіоналів, своєю працею зміг створити і удосконалити важливі складові екології книжкової індустрії:

- створення законодавчої бази для регулювання видавничої діяльності;
- запровадження пільгових умов для українських видавців;
- розробка стандартів та статистичних звітів у книговиданні.

Їхня спільна робота сприяла стабілізації та розвитку видавничої галузі України, незважаючи на складні соціально-економічні умови.

Ця книга не лише розповідає про долю української книги, але й віддає шану людям, які зробили все можливе для її збереження та розвитку.

Ця розповідь висвітлює спільну боротьбу за розвиток української книги, яку очолив Олександр Васильович Афонін разом із командою однодумців із Книжкової палати України, про важливу роль цих професіоналів у формуванні сучасної книжкової індустрії України. У центрі уваги – їхній внесок у створення законодавчої бази,

запровадження стандартів та пільгових умов для видавництв, що стали фундаментом для розвитку галузі.

Із книги читач дізнається про:

- Українську асоціацію видавців та книгорозповсюджувачів, що стала однією із стабільних і дієвих суспільних організацій у країні;
- труднощі й виклики, які довелося подолати для підтримки видавців;
- досягнення у створенні пільгових умов для книговидавничої сфери;
- особисті принципи і кредо, які вели команду професіоналів через усе їх життя.

Ця історія – про співпрацю і відданість книзі. Вона показує, як спільними зусиллями можна досягти великих змін і зберегти культурну спадщину нації через підтримку книги. Розповідь надихає та демонструє, що боротьба за книгу – це боротьба за майбутнє країни, її культуру та освіченість. Вона стане цікавою не лише для тих, хто працює у видавничій галузі, але й для всіх, хто вірить у силу слова і знання.

Розділ перший

У серці назавжди: спогади про друга й колегу Наталію Олександрівну Петрову

1.1 Пам'ять, що не згасає: історія про силу духу та доброту

16 січня 2025 року минуло п'ять років, як пішла з життя Петрова Наталія Олександрівна, яка протягом двадцяти п'яти років була незамінним колегою й першим заступником директора Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова». Це історія не лише про трудові здобутки, а й про людські якості, які допомогли зберегти гармонію в команді однодумців, долати виклики й досягати високих результатів. Ця сповідь відкриє читачам секрети її професійного успіху, особистісного зростання та незабутнього впливу на оточення.

Спогад про жінку, яка не лише працювала пліч-о-пліч з автором протягом двадцяти п'яти років, а й стала невід'ємною частиною мого життя. Її мудрість, доброта й безмежна відданість справі створили той унікальний дух, який підтримував нашу команду в найскладніші моменти. Хоча вона пішла з життя п'ять років тому, її вплив, уроки та тепло залишаються з нами назавжди.

Ні час, ні відстань не змогли стерти з пам'яті образ цієї дивовижної жінки. Її голос, її посмішка, її мудрі поради – усе це й досі звучить у моїй свідомості, неначе вона поруч. Вона була тим сяйвом, яке освітлювало шлях багатьом із нас, і тим натхненням, що допомагало не зупинятися перед труднощами. Ця розповідь – це не просто спогад, це можливість ще раз висловити вдячність за ті роки, що ми провели разом, і за те, що вона навчила нас цінувати життя, працю й одне одного. Ця історія – данина її пам'яті, що житиме в серцях усіх, хто її знав, данина поваги її невтомній праці, мудрості та людяності, які залишили незабутній слід у моєму житті й житті багатьох інших..

Кожен із нас зустрічає у своєму житті людей, які залишають глибокий слід у серці й думках. Вона була саме такою людиною – розумною, талановитою, надзвичайно красивою і доброю. Її світло випромінювало тепло, яке торкалося кожного, хто мав щастя бути поруч.

Пам'ятаю той день, коли ми вперше познайомилися. Її впевненість у собі, розум і здатність слухати справили на мене незабутнє враження. Це була людина, яка вміла не лише виконувати поставлені завдання, а й надихати інших. Протягом майже чверть століття спільної роботи вона була для мене більше, ніж просто заступником директора – вона стала моїм вірним другом, радником і опорою.

Н. Петрова була книгознавцем, видавцем – не просто фахівцем, а справжнім майстром своєї справи. Кожна книга, літописи і часописи, які вийшли під її керівництвом, мали частинку її душі, її невтомної праці та любові до мистецтва слова. Протягом десятиліть її таланти впливали на книговидавничий простір, формуючи культуру книги, читання й зберігаючи найкраще для майбутніх поколінь.

Ця розповідь – не лише спогад про її досягнення, але й спроба передати той незабутній образ жінки, яка втілювала мудрість, красу і силу творчого духу. П'ять років минуло відтоді, як її не стало, але її внесок в розбудову національного книговидання, впровадження нових вітчизняних державних стандартів, нормативних документів – усе це живе й досі, цим користуються видавці, бібліотекарі та широкий загал спеціалістів.

1.2. Початок знайомства

З Наталією Петровою я познайомився в 1992 році. Тоді вона працювала директором видавництва «Час», а я директором Центральної наукової бібліотеки Академії наук УРСР. На той час я був зайнятий формуванням каталогу книг, які ми збиралися перевидавати з фондів бібліотеки. Роздуми на цю тему перервав дзвінок по прямому телефону. Я трохи здивувався почувши приємний голос жінки з телефонної трубки, але ще більше здивувався почутим. Жінка представилась директором видавництва «Час» і попросила надати книжку для передруку в своєму видавництві. Я вже не пам'ятаю назву цієї книги, але вона була дійсно оригінальною і ми могли самостійно перевидати її. Тому моя відповідь була негативною без особливих пояснень причини відмови. Пізніше, познайомившись з Наталією Петровою, як своєю заступницею, я зрозумів, що не відмовив би цій чарівній жінці, якби вона особисто прийшла в бібліотеку за книгою.

Відповідь, як вона потім мені сказала, її образила, але ні Наталія ні я навіть уявити не могли, що через три роки доля зведе нас на ниві книговидавничої сфери і двадцять п'ять років ми будемо працювати разом.

Але як колись казав мій декан факультету обчислювальної техніки, «доля грає чоловіком, а чоловік грає на трубі».

Пройшло три роки після цієї розмови з Наталією Петровою. Липень 1995 року. У будинку культури Кабінету Міністрів України прощаються з видатним українським письменником, академіком Лесем Терентійовичем Гончарем. Я добре знав цю людину, тому що він, як і я, розпочинав свою трудову діяльність у м. Харкові. На засіданнях

Відділення АН УРСР з мовознавства, літературознавства і мистецтвознавства, членом якого я був, ми завжди сиділи разом з Лесем Терентійовичем, і він мене розпитував про Харків. Голова Відділення академік Віталій Макарович Русанівський часто робив нам зауваження і просив не сідати разом.

Тому я прийшов попрощатися з Лесем Терентійовичем і стояв у черзі, щоб покласти квіти і попрощатися з ним. До мене підійшов Іван Федорович Курас, який був у той час віце-прем'єр-міністром з гуманітарної політики. Ми давно були знайомі з ним, ще з часів коли Іван Федорович працював у Центральному комітеті комуністичної партії України (ЦК КПУ). Він привітався зі мною і запитав, чим я займаюся. Я відповів, що працюю в Інституті культури і трохи займаюся бізнесом. «А ти знаєш, що Книжкова палата залишилася без директора? – запитав він. Я відповів, що не знаю. – А ти не хотів би її очолити?» – знову запитав Іван Федорович. Я сказав, що не знаю і, промовчав. Тоді Іван Федорович, говорить: «Ти не спіши з відповіддю, подумай, а ще краще зайди до мене завтра в Кабінет Міністрів, десь після десятої, перепустку я замовлю. Поговоримо». – «Добре», – відповів я.

На цьому розмова й закінчилась. На другий день, це була субота, я пішов у Кабмін на зустріч з віце-прем'єр-міністром. Розмова тривала близько двох годин. Випито по дві склянки чаю. Говорив більше Іван Федорович. Він сказав, що не вірить у ті звинувачення, які висувалися проти мене, коли я працював директором бібліотеки. Йому прикро через те, що я змушений був піти з бібліотеки і що він дуже хотів би, щоб я очолив Книжкову палату України, яка розпочала переїзд з Харкова і з певних причин залишилася без директора. «Добре», – сказав я на прощання і пішов, подумки картаючи себе за те, що згодився на пропозицію. Умів все такі переконувати віце-прем'єр-міністр.

Зустрівшись у понеділок з Міністром у справах преси та інформації М.Я. Онуфрійчуком, який опікувався Книжковою палатою і розповівши про свій творчий шлях, ми домовились зустрітися через певний час, так як, за його словами, у першого заступника директора палати Наталії Олександрівни Петрової помер чоловік і сьогодні не варто її турбувати. Потрібно їй дати час, щоб вона заспокоїлася, а потім ввела мене в курс справ Національного науково-виробничого об'єднання «Книжкова палата України», саме таку назву мала Книжкова палата, об'єднавшись з видавництвом «Реклама» і видавництвом «Час».

Проте минали дні, а моє призначення з невідомих причин відкладалося. Але я й не поспішав. Десь у листопаді місяці я зайшов до свого двоюрідного брата Віталія Федоровича Бойка, який у той час обіймав посаду Голови Верховного суду України. Він розпитував, чим займаюся, і я розповів йому про пропозицію І.Ф. Кураса і про те, що М.Я. Онуфрійчук щось тягне з моїм призначенням.

Віталій Федорович тут же по «сотці» набрав Михайла Яковича, представився, і запитав: «Так ви берете мого брата на роботу, чи ні?» Я не пам'ятаю, що відповів М.Я. Онуфрійчук, але вже на другий день, здається 14 листопада 1995 року, був підписаний наказ про моє призначення Генеральним директором Національного науково-виробничого об'єднання «Книжкова палата України».

1.3 Що уявляла собою Книжкова палата на той час?

Я погано знав функції Книжкової палати. Знав тільки, що будівництво Палати закінчилося в 1989 році, що до цього вона знаходилася в Харкові і що будівля – книгосховище і адміністративний корпус – були подібні до бібліотеки, яку я будував на Московській площі в Києві. Перебуваючи у Харкові з 1922 по 1989 роки, Книжкова палата була головною науково-бібліографічною й інформаційною установою України, центром національної бібліографії.

З переїздом до Києва (1989–1990) Книжкова палата була об'єднана з видавництвом «Реклама» і перетворена на республіканське бібліографічне-видавниче об'єднання «Книжкова палата ім. І. Федорова», а з 1993 року на Національне науково-виробниче об'єднання «Книжкова палата України».

Проте висококваліфіковані кадри залишились у Харкові і виникли значні труднощі, пов'язані з організацією роботи Книжкової палати України в нових умовах. В короткий термін потрібно було сформувати професійний колектив Палати при величезному дефіциті професійних бібліографів в період економічної кризи. Це позначилося на роботі Книжкової палати. Було припинено видання літописів нот, рецензій, картографічних, образотворчих і періодичних видань України, всі ретроспективні покажчики, а також друковані анотовані картки.

Розібравшись з ситуацією у Книжковій палаті, мене охопив жах. І навіщо я тільки погодився йти сюди працювати? Більша частина майже 12-мільйонного фонду

Державного архіву друку залишилися в Харкові. Понад два роки колектив не отримує заробітну плату, немає жодного комп'ютера, видається лише три літописи, декілька поверхів займають орендарі, які зробили перепланування приміщень, викинувши стелажі у підвал. Куди перевозити фонди з харківських підвалів, за які кошти? Але ж «взявся за гуж, не кажи, що не дуж».

1.4 Перший заступник директора

Але поряд була Наталія Петрова. Красива і розумна жінка. Незважаючи на втрату чоловіка і проблеми з сином вона була добрим помічником і талановитим менеджером. Незважаючи на всі труднощі, Наталія завжди знаходила сили залишатися надійною опорою для всіх, хто працював із нею. Її мудрість, увага до деталей і людяність стали справжнім скарбом у нашій команді. Для мене, як керівника, вона була більше ніж просто заступником – вона стала тією людиною, на яку можна було покластися в будь-якій ситуації.

У моменти, коли виникали складні робочі питання чи проблеми в колективі, Наталія завжди залишалася спокійною. Вона мала дивовижний талант знайти правильні слова, заспокоїти людей і допомогти знайти вихід. *«Давайте спершу розберемося з фактами»*, – часто говорила вона, і цей підхід дійсно працював. Її аналітичний розум і здатність передбачати наслідки рішень не раз допомагали уникнути помилок. Я завжди цінував її бачення ситуації й довіряв її рекомендаціям.

Наталія не лише дбала про виконання завдань, але й завжди знаходила час, щоб підтримати співробітників. Двері її кабінету завжди були відчинені для тих, хто потребував допомоги чи поради. У найважчі періоди моєї кар'єри вона була тією, хто допомагав подолати сумніви й стрес. Слова Н. Петрової завжди додавали впевненості. *«Не турбуйтеся, ми впораємося»*, – говорила вона, і я знав, що це правда.

Ми часто обговорювали стратегії подальшого розвитку, і її ідеї нерідко виявлялися ключовими. Вона дивилася на речі ширше, ніж більшість фахівців, і це допомагало приймати зважені рішення.

Наталія була тим магнітом, який згуртовував колектив. Вона вміла знайти підхід до кожного, незалежно від характеру чи досвіду. Відповідальність і дисципліна першого заступника директора надихали інших. Вона не просто давала вказівки, а й брала активну участь у роботі, показуючи приклад. Це було особливо важливо в жіночому колективі, який тільки формувався.

Краса й розум, поєднані з людяністю й теплом, створювали навколо неї особливу атмосферу. Вона була тією людиною, яка своїм виглядом і поведінкою випромінювала впевненість і надію. Незважаючи на труднощі, Наталія завжди знаходила в собі сили йти вперед, і це надихало всіх навколо.

1.5 Перші роки співпраці

Для вирішення проблем державної бібліографії наказом Міністра у справах преси та інформації від 25 березня 1996 року було реорганізовано Національне науково-виробниче об'єднання «Книжкова палата України» у державну установу з назвою «Книжкова палата України». Не витративши жодної державної копійки, користуючись своїми зв'язками з харківськими бізнесменами, за їх допомогою протягом 1996–2001 років до Києва було перевезено 7800495 документів (книг, газет, журналів, плакатів і листівок). Варто зауважити, що всі, хто працював у Книжковій палаті, починаючи з першого заступника директора Наталії Олександрівни Петрової і закінчуючи рядовими співробітниками, допомагали в роботі.

Працювати доводилося самостійно, вивчаючи шлях документів, розробляти технологію автоматизованої обробки документів. На її основі було розроблено проєкт «Централізована каталогізація» і подано до Міжнародного фонду «Відродження». Проєкт отримав схвалення, і були виділені кошти в сумі майже 100 тисяч доларів. Це дало можливість Книжковій палаті з 1996 року розпочати поступовий перехід на нові інформаційні технології.

Було спроектовано локальну комп'ютерну мережу, придбано техніку, навчено співробітників працювати на комп'ютерах, освоєно автоматизовану технологію обробки документів і формування літописів.

Допомога Н. Петрової в цьому проєкті була відчутною. Справа в тому, що у нас був непоганий тандем. Адже я і гадки не мав про роботу видавничої сфери, а це не стільки видання книг чи інших документів, але й суттєва для видавничої сфери діяльність, а точніше екологія книжкової індустрії. Саме про неї я мав примітивні знання, в той час як Н. Петрова була тут як риба у воді.

Такий симбіоз ми доповнили заступником директора з наукової роботи Олексієм Всеволодовичем Васильєвим, талановитим знавцем інформаційно-комп'ютерних технологій. Певний час він був моїм заступником у ЦНБ імені Володимира Вернадського. Там він разом з своїм братом Володимиром у 1992 році розробив і впровадив в експлуатацію локальну комп'ютерну мережу із 100 комп'ютерів за рахунок фонду Карела Поппера.

Отже, тепер у нас був не дует, а тріо спеціалістів з усіх сфер, які були необхідними для організації роботи Книжкової палати на новій базі. Наталія Петрова – фахівець видавничої сфери, Олексій Васильєв – інформаційно-комп'ютерні технології і Микола Сенченко – бібліографія і загальне керівництво.

Укомплектувавши штат і сформувавши локальну комп'ютерну мережу було відновлено випуск усіх літописів і започатковано видання нових літописів і довідників, які раніше видавала Всесоюзна книжкова палата у Москві. Започатковано випуск періодичного журналу «Вісник Книжкової палати» і низку реферативних журналів. Усі видання виходили під невсипущим оком Наталії Олександрівни. Вони були якісними, без помилок і приємні на вигляд.

Наталія Олександрівна була керівником одного зі стратегічних напрямів наукової діяльності Книжкової палати України, а саме «Нормативно-правового, методичного та довідково-інформаційного забезпечення видавничої справи». Як відомо, зі здобуттям незалежності в Україні виникла гостра потреба у розробленні національних стандартів

із видавничої справи. Книжковій палаті було надано статус головної організації зі стандартизації в цій галузі.

Тож, знаючи досконало роботу видавничої сфери і виконуючи завдання стратегічного напрямку за який вона відповідала, Н. Петрова активно взяла участь у розробленні законодавчих актів, зокрема Закону України «Про видавничу справу», в якому ст. 27 присвячена Книжковій палаті України; Закону України «Про обов'язковий примірник документів».

За роки своєї діяльності в Книжковій палаті України на посаді першого заступника директора з наукової роботи під керівництвом Н. Петрової було розроблено чотирнадцять національних стандартів із видавничої справи, серед яких такі основоположні стандарти, як ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять», ДСТУ 4861:2007 «Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості»; ДСТУ 7152:2010 «Інформація та документація. Видання. Оформлення публікацій в журналах і збірниках»; ДСТУ 7157:2010 «Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості» тощо.

Для методичного забезпечення видавничої галузі Наталія Олександрівна разом із фахівцями відділу державної стандартизації склали низку тематичних добірок та методичних рекомендацій, зокрема «Правові та нормативні документи з видавничої справи», «Оформлення вихідних відомостей у виданнях», «Складання макета анотованої каталожної картки», «Знак охорони авторського права у виданнях, що містять твори науки, літератури та мистецтва».

Важливим завданням Книжкової палати стало впровадження і забезпечення функціонування Міжнародної системи стандартної нумерації книг (ISBN), Міжнародної інформаційної системи нотних видань (ISMN) та Міжнародної системи серіальних видань (ISSN). Вона є національним агентством України Міжнародної стандартної нумерації книг (ISBN) і Міжнародної стандартної нумерації нотних видань (ISNN).

Варто зауважити, що впровадженням Міжнародних систем займалася Російська книжкова палата. В Україні не було фахівців з цієї проблеми і все потрібно було починати з нуля. Це була важлива акція, адже книговидавництва України повинне органічно входити у міжнародні бази бібліографічної інформації. Значну допомогу нам подав Олександр Васильович Афонін – президент Української Асоціації видавців і книгорозповсюджувачів, який домовився з керівництвом Міжнародного агентства ISBN та ISMN про безкоштовне включення України в члени агентства.

З метою впровадження української системи УДК у 1997 році Книжковою палатою України розроблено проєкт «Класифікаційна система України», що передбачав створення еталону таблиць УДК українською мовою, видання їх традиційним способом у вигляді книг та в електронній формі на CD-ROM. Проєкт було також реалізовано частково за рахунок фонду «Відродження». Місце розташування Консорціуму з УДК – Королівська бібліотека в Гаазі, столиці Нідерландів.

Працюючи майже два роки з керівництвом Консорціуму було підписано угоду і куплено ліцензію на видання українською мовою Міжнародного еталону УДК, а також на «Зміни та доповнення до УДК». Грант фонду «Відродження» в сумі 120 тисяч доларів дав можливість оплатити ліцензії і здійснити переклад таблиць УДК з англійської на українську мову. Узгоджено з науковцями України термінологію, зроблено комп'ютерний набір таблиць, редагування галузевих і наукових розділів УДК, створено базу даних міжнародного й українського еталонів таблиць Універсальної десятикової класифікації.

У реалізації цього проєкту активну участь приймала Наталія Олександрівна, направляючи і допомагаючи завідувачу новим відділом класифікаційних систем Наталії Петренко. Це була суттєва допомога директору Палати, який в цей час займався перевезенням документів Державного архіву друку з Харкова.

Тепер Україна вперше за всю свою історію має друковане і електронне видання УДК українською мовою, отримує періодичні видання від власника УДК Консорціуму «Зміни та доповнення до УДК», а також має можливість співпрацювати з фахівцями багатьох країн світу та вносити пропозиції з удосконалення таблиць Універсальної десятикової класифікації.

Н. Петрова брала участь у роботі Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів, у книжкових виставках та ярмарках. Тож, першого заступника директора з наукової роботи добре знали видавці і ставилися з повагою.

Робота в Книжковій палаті захопила мене. Були забуті всі негаразди, адже Книжкова палата – це моя давня мрія з часів роботи в ЦНБ. Чому? Тому, що я завжди згадував жартівливі слова свого першого керівника і вчителя, чудового адміністратора Ю. І. Бутенко, який говорив: *«У вищому навчальному закладі добре працювати, але якби не було студентів»*. Цю фразу я перекутив на свій лад: *«Добре працювати в Бібліотеці, якби ще не було читачів»*. Отже, мрія моя збулася, адже Книжкова палата це, в першу чергу, Державний архів друку, і тому тут майже відсутні читачі.

1.6 Традиції святкування

У дні народження членів дирекції і окремих завідувачів відділів Наталія Олександрівна організовувала невеликі, але дуже теплі заходи прямо в стінах Книжкової палати. Заходи не були формальними. Видавці, друзі, співробітники – усі разом збиралися в кімнаті відпочинку, чи в кабінеті Наталії, де заздалегідь накривали стіл.

Свята завжди відзначалися дружньою, невимушеною атмосферою. Жарти, сміх і душевні розмови лунали в кожному куточку. Наталія Олександрівна завжди знаходила слова, щоб кожен гість відчув себе особливим.

Іноді вона приносила приготовані вдома страви – її плов із ніжним смаком був легендарним. Колеги жартували, що Наталія Олександрівна не лише створює книги, а й кулінарні шедеври.

Найяскравіші спогади залишалися від літніх днів, коли Наталія Олександрівна запрошувала колектив і друзів на свою дачу за 60 кілометрів від Києва. Її дача була оточена густим лісом, де панували тиша й спокій. Свіже повітря, спів птахів і аромат сосен створювали неповторну атмосферу. Там стояв невеликий охайний будинок, недобудована баня, мангал під невеликим дахом. Біля будинку росло декілька фруктових дерев, берези і квіти – рози. Господиня дачі не дивлячись на зайнятість по роботі, знаходила час, щоб слідкувати за квітами. Приїздила поливати їх, утеплювала на зимування і вони віддячували їй своєю красою, буйним цвітом.

Великий дерев'яний стіл, прикрашений серветками, і місце для мангалу були головними локаціями святкування. Наталія Олександрівна любила готувати борщ, використовуючи велику каструлю на кухні дачі. Його аромат змішувався з запахом лісу, створюючи відчуття, що це більше, ніж просто їжа – це частинка її душі. Шашлики завжди були особливими. Вона сама маринувала м'ясо, використовуючи свої секретні інгредієнти, які робили його м'яким і соковитим.

Накривали стіл колективно. Кожен приносив щось своє: хто помідори, огірки, цибулю й інші овочі для салатів, хто вино і горілку, десерти. Але саме Наталія Олександрівна координувала процес, роблячи святковий стіл багатим і різноманітним.

Біля багаття чи за столом завжди велися цікаві розмови. Говорили про роботу Книжкової палати, про книги, літературу, згадували кумедні моменти з життя.

Вона вміла організувати святкові часи так, щоб гості не тільки пили й їли, а й виголошували тости, які не просто викликали посмішку, а й торкалися до серця. *«Нехай наші книги будуть такими ж живими, як цей борщ!»* — одна з її жартівливих фраз.

Святкування з Наталією Олександрівною залишили у пам'яті всіх, хто був поруч, не лише теплі спогади, а й відчуття єдності. Це були моменти, коли люди відчували себе частиною великої родини, яку вона створювала навколо себе. Її вміння поєднувати роботу з життям, серйозність із радістю, формальність із душевністю зробили ці заходи незабутніми. Навіть після її відходу згадка про ті дні та смак її борщу залишаються частиною теплих спогадів про Наталію Олександрівну.

1.7 Сімейні справи Наталії Петрової

Треба багато знати, щоб описати чудову одісею цієї жінки, зокрема про її вірність своєму чоловіку, який помер у 1995 році, про її бажання дати вищу освіту своєму сину Дмитру, який став хорошим архітектором, закінчивши Національну академію образотворчого мистецтва і архітектури.

Раптова втрата чоловіка змінила її життя, але Наталія змусила знайти в собі сили рухатися далі. Залишившись сама, з сином студентом, змогла виховати сина в любові й дисципліні. Вона жертвувала усім заради його освіти, кар'єри та щастя і була надзвичайно гордою за Дмитра, коли він досягнув успіху як архітектор.

Коли батько помер розгубленість, біль і відчуття безнадії охопили Дмитра, який вирішив покинути університет. Він намагався знайти свій шлях. Це був акт протесту проти обставин. Але мати настояла на подальшому навчанні і добилася, щоб він закінчив академію. Її горе було не менш сильним, але вона розуміла, що майбутнє сина залежить від освіти. Його бажання покинути навчання, було через необхідність працювати і допомагати матері заробляти гроші. Дмитро замкнувся у собі. Він перестав ходити на лекції, залишаючи книги, які припадали пилом на столі.

Мати рішуче, але з любов'ю переконує сина. Вона наголошує на тому, що освіта – це шлях до кращого майбутнього й шанс реалізувати себе. Одного вечора, коли на вулиці вже темніло, мати постукала у його кімнату.

– *Дмитре, нам потрібно поговорити.*

Дмитро: *«Мамо, який сенс у цьому всьому? Тато завжди підтримував мене, а тепер його немає... Академія, архітектура – все це тепер здається мені порожнім», –*

він говорив тихо, але в його голосі звучала гіркота. Мати сіла поруч, її руки міцно обійняли його.

– *«Дмитре, твій батько хотів би бачити тебе успішним. Він завжди вірив у твій талант. І я теж. Не дозволь горю зруйнувати твої мрії».*

Вона допомагає йому знайти сили продовжити навчання – можливо, через поради, моральну підтримку чи навіть фінансові жертви. Звертається до викладачів до адміністрації академії, щоб переконатися, що Дмитро має шанс повернутися.

І він приймає рішення повернутися, усвідомлюючи, що не може підвести матір. Цей момент став переломним у їхніх стосунках. Дмитро не лише повернувся до навчання, а й почав цінувати матір ще більше, розуміючи її силу й мудрість. І саме вона була його головною опорою до самого кінця навчання.

1.8 Роки важкої хвороби

Наталія Олександрівна завжди була прикладом сили духу й невтомної відданості своїй справі. Навіть у період важкої хвороби, коли біль і виснаження ставали постійними супутниками, вона трималася. Стійкість, рішучість і глибока відповідальність Наталії залишалися незмінними.

Хіміотерапія забирала сили. Інколи вона ледве могла стояти на ногах, але це не заважало їй вставати рано-вранці, одягатися і йти на роботу.

«Я не можу дозволити собі здатися. Є ще справи, які потребують моєї уваги», – казала вона, коли син намагався переконати її залишитися вдома.

Хвороба забрала частину колишньої краси, але очі завжди випромінювали теплоту й мудрість. Колеги помічали втому в рухах Наталії, але бачили й те, як вона збирала залишки сил, щоб зробити ще один крок.

Вона вважала, що її присутність важлива для всіх: для роботи, для колег і для мене, як керівника. Навіть у найважчі хвилини вона переконувала себе:

«Я повинна бути сильною. Моя справа важливіша за мої страждання». Вона мала неослабну віру у власну місію, що допомагало їй боротися з хворобою. Навіть коли біль затьмарював свідомість, думки були зайняті роботою й людьми, які на неї поклалися. Вона думала не про себе, а про те, щоб виконати черговий звіт чи допомогти вирішити складне питання.

Наталія Олександрівна розуміла свою хворобу, але сприймала свій стан без гніву чи жалю. Вона вважала це частиною шляху, який потрібно пройти гідно.

«Я приймаю все, що приходить у моє життя. Але поки я можу працювати, я буду це робити». Незважаючи на хворобу, вона завжди була на робочому місці, знаходила час для кожного й вирішувала всі нагальні питання.

Наталія Олександрівна ніколи не дозволяла своїм стражданням впливати на робочий процес. Вона не скаржилася й уникала жалю, який могли відчувати до неї оточуючі. *«Не зважайте на мене, у нас є важливіші справи»*, – говорила вона, коли хтось намагався дізнатися про здоров'я.

Вона зберігала оптимізм навіть у найтемніші дні. Посмішка, хоч і здавалася іноді натягнутою, все одно дарувала надію іншим, а відданість роботі стали прикладом для всього колективу. Співробітники поміж себе говорили: *«Якщо Наталія Олександрівна, незважаючи на свою хворобу, продовжує працювати, то ми повинні робити все, що в наших силах»*.

Н. Петрова залишалася символом стійкості й незламності. Боротьба з хворобою стала частиною її спадщини, адже вона показала, як можна жити й працювати навіть тоді, коли здається, що сил більше немає. Постать першого заступника директора з наукової роботи стала нагадуванням про те, що любов до своєї справи й до людей може

подолати навіть найважчі випробування. Скоро вона покинула нас трохи не доживши до 100-річчя з дня заснування Книжкової палати України імені Івана Федорова»...

1.9 Пам'ять про Наталію Петрову

Н. Петрова була не просто професіоналом своєї справи, а й людиною, яка залишила глибокий слід у житті тих, хто її знав. Людяність і мудрість поєднувалися з неймовірною цілеспрямованістю, але тепле серце Наталії й вміння бачити людей такими, якими вони є, робили цю жінку особливою.

Вона завжди знаходила час вислухати співробітників, колег чи друзів. У неї була особлива риса: не лише слухати, а й чути. Глибокі та продумані поради першого заступника директора, завжди потрапляли в ціль. *«Кожен у нас в колективі важливий»*, – часто повторювала Наталія.

Запам'яталася її доброзичливість у роботі. Незалежно від обставин, Наталія Олександрівна ніколи не дозволяла собі втратити самовладання або грубо обійтися з колегами. Доброта та щирість створювали атмосферу взаємоповаги й довіри.

Мудрість, стратегічний підхід до вирішення проблем визивали захоплення. У найскладніших моментах, коли здавалося, що проблема нерозв'язна, вона завжди знала, з чого почати. Професійне бачення ситуації завжди включало довгострокову перспективу, що дозволяло уникати поспішних рішень.

Вона вміла зберігати баланс між людяністю та вимогливістю, рівновагу між особистим і професійним. Це дозволяло їй залишатися і керівником, і другом для колег.

Життєві принципи Н. Петрової надихали колег і підлеглих. Вона завжди наполягала на чесності, прозорості й професійності в кожному аспекті роботи. Була прикладом для інших.

Безмежна відданість роботі іноді змушувала її нехтувати власним здоров'ям чи особистими справами. Вона жартувала: *«Я сплю спокійно, коли всі звіти здані»*.

Наталія Олександрівна була чутливою до критики, тому я завжди намагався стримано висловлювати критичні зауваження, а згодом і зовсім не помічав деякі огріхи в роботі. Незважаючи на свою силу, вона була людиною, яка приймала все близько до серця. Будь-яка несправедливість чи необґрунтована критика могли засмутити Наталію, що лише додавало їй образу людяності.

Близькість до колективу, тепло й підтримка цієї жінки незабутні. Вона завжди знаходила потрібні слова, щоб підбадьорити когось у складну хвилину. Посмішка Наталії, водночас тепла й стримана, завжди дарувала відчуття, що все буде добре.

Колеги пам'ятають, як вона організовувала ювілейні святкування, мотивувала кожного брати участь і завжди дбала, щоб ніхто не залишався поза увагою.

За свою працю Н. Петрова нагороджена Грамотою Президії Верховної Ради, 1998 року присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України».

Наталія Олександрівна – та людина, яка не лише працювала, а жила своєю справою. Внесок цієї жінки у роботу Книжкової палати України став фундаментом для багатьох проєктів і досягнень. Однак головне, що вона залишила після себе, – це любов і повага людей, які завжди пам’ятатимуть її як приклад сили, мудрості та доброти.

Втрата Н. Петрової стала непоправною для нашої команди. Але уроки, слова й приклад талановитого керівника й досі залишаються з нами. Для мене вона завжди залишатиметься не лише талановитим заступником, але й другом, наставником і незабутньою частиною мого життя.

Розділ другий

Команда професіоналів Книжкової палати

2.1 Ірина Погореловська: організатор міжнародної системи стандартної нумерації видань

Ірина Олександрівна Погореловська народилася в місті Києві. Закінчила в 1989 році Київський університет ім. Т. Шевченка. В Книжковій палаті України працює з 6 лютого 1997 року на посаді завідувача відділу аналізу інформації, а з 01 березня 1997 року – керівник Національного агентства України міжнародної системи стандартної нумерації книг. Незважаючи на відсутність такої установи в Україні Ірина Олександрівна розробила положення про Національне агентство, стандарти та інструкції про порядок присвоєння міжнародного стандартного номера книгам і періодичним виданням в Україні та посадові інструкції.

Ірину Олександрівну добре знають усі видавці країни. Вона не тільки займається впровадженням міжнародних стандартних номерів ISBN, ISMN і ISSN в практику роботи видавництва, а й пише і друкує статті у фахових часописах, розробляє методичні рекомендації по штриховому кодуванню видавничої продукції. Знання англійської мови допомагає постійно підтримувати зв’язок з міжнародними агентствами, приймати

активну участь у семінарах і нарадах. Вона активно працює з керівниками Агентств міжнародної системи стандартної нумерації видань.

Ірина Погореловська – це жінка, яка поєднує у собі інтелект, чарівність і неймовірну працелюбність. Вона не просто завідувачка Агентства міжнародної стандартної нумерації видань, вона – архітектор цього агентства, яка з нуля організувала його роботу, перетворивши на зразок ефективності й професіоналізму. Її діяльність стала невіддільною частиною видавничої справи в Україні, забезпечивши видавництва міжнародними стандартами ISBN, ISMN і ISSN. Міжнародні агентства стандартної нумерації видань розташовані в Лондоні, Парижі та Берліні.

Вона збудувала всю систему міжнародної стандартизації, яка сьогодні забезпечує:

- присвоєння номерів ISBN для книг, що дає їм змогу потрапляти в міжнародні каталоги;
- реалізацію системи ISMN для нотних видань, важливих для музичної індустрії;
- надання ISSN для періодичних видань, що дозволяє їм інтегруватися у світовий інформаційний простір.

Ця робота вимагала не лише глибоких знань видавничої сфери, але й уміння співпрацювати з видавництвами і міжнародними організаціями, вести переговори та координувати процеси на національному рівні.

Ірина Олександрівна – це людина, яка знаходить рішення у найскладніших ситуаціях. Завдяки її наполегливості:

- агентство стало зразком ефективності й прозорості в роботі;
- видавництва отримали можливість швидко й якісно реєструвати свої видання, що сприяло інтеграції української книги у світовий ринок;
- усі процеси були оптимізовані, що значно полегшило роботу як для видавництв, так і для самого агентства Книжкової палати.

Ірина створила агентство, яке стало ключовою ланкою між українськими видавництвами й міжнародною системою стандартизації. Її увага до деталей і прагнення до досконалості зробили цей процес безперебійним і прозорим. *«Кожна книга, кожне видання повинні мати своє місце у світовій системі книжкової індустрії»*, – часто казала вона, підкреслюючи важливість своєї роботи.

Вона не боялася нововведень і завжди шукала оптимальні рішення для покращення процесів. Ірина Олександрівна жінка, яка захоплює своєю природною красою, але ще більше – своїм розумом і діловою хваткою. Її гармонійний образ: витончена зовнішність у поєднанні з професійною компетентністю. Голос Ірини завжди звучав спокійно й переконливо, що дозволяло їй легко досягати згоди навіть у складних переговорах.

І. Погореловська – це втілення інтелектуальної досконалості й організаційної майстерності. Шлях майбутнього фахівця почався з факультету кібернетики по спеціальності «прикладна математика» Національного університету імені Тараса Шевченка, одного з найпрестижніших закладів освіти в Україні. Цей фундамент надав їй ґрунтовні знання з математики, аналітичного мислення й навичок, які стали основою успішної професійної кар'єри.

Освіта на факультеті кібернетики сформувала у Ірини вміння працювати з даними, аналізувати складні системи та знаходити оптимальні рішення навіть у найзаплутаніших ситуаціях. Математичний підхід дозволяв вирішувати організаційні завдання швидко й ефективно, що було вкрай важливо для роботи Агентства міжнародної стандартної нумерації видань.

«Математика — це не лише цифри, це логіка й порядок у всьому, навіть у роботі з людьми», – любила казати вона.

Для роботи з міжнародними агентствами потрібні були знання мови, як міст до міжнародного співробітництва, яке дозволяло їй спілкуватися з представниками міжнародних агентств. Завдяки володінню мовою і професійним якостям, Ірина легко налагодила співпрацю з міжнародними партнерами. Це дозволило українським видавництвам інтегруватися у світову видавничу спільноту.

Вона успішно представляє інтереси національного агентства на міжнародних конференціях і форумах, демонструючи професіоналізм та ерудованість. Ірина часто брала на себе вивчення важливих документів, ведення листування й організацію переговорів. Її мова є не просто інструментом, а засобом побудови довіри й успішного партнерства.

Організаційний талант Ірини Олександрівни додав системності у роботі. Здатність вибудувати чіткий і злагоджений робочий процес стало основою ефективності Агентства міжнародної стандартної нумерації видань. Вона створила механізм, за яким кожен етап обробки запитів від видавництв відбувався без затримок і з дотриманням міжнародних стандартів. Ірина природжений лідер, оскільки не лише розподіляє завдання, а й мотивує колег, знаходячи індивідуальний підхід до кожного. Вміння прораховувати наперед і враховувати всі деталі забезпечує успіх будь-якого проєкту.

Особливістю Ірини є вміння знайти незвичайні рішення навіть у буденних питаннях. Цей талант особливо помітний під час організації ювілейних та святкових заходів: її увага до декору, тематичних елементів і навіть вибору кольорів серветок створювали атмосферу неповторності.

І. Погореловська це органічне поєднання інтелекту й чарівності, демонструє, як математичний розум, організаційний талант і знання іноземної мови можуть не просто співіснувати, а створювати гармонійний образ професіонала міжнародного рівня. Вона не лише будує системи, а й наповнює їх людяністю, роблячи роботу ефективною й душевною.

Характерним для Ірини є сила духу, турбота та невичерпна енергія. Це жінка, яка вміє тримати баланс між професійними обов'язками та відданістю справі. Незважаючи на складні життєві обставини, вона зберегла ясний розум, тепле серце й доброту.

Ірина присвячує багато часу догляду за своєю мамою, яка тяжко хворіє. Завжди знаходить час, щоб принести мамі продукти, приготувати свіжі обіди чи сніданки. Кожна страва приготована з теплом і увагою, адже для неї це не просто їжа, а спосіб поділитися своєю турботою. Її машина «Мазда» стала не лише засобом пересування, а й інструментом допомоги. Вона регулярно возить маму до лікарні, шукаючи найкращих лікарів і не втомлюючись обговорювати з ними план лікування.

Навіть у найважчі моменти Ірина знаходить слова підтримки для своєї мами, показуючи, що ніколи не залишить її наодинці з хворобою.

Втрата чоловіка: випробування, яке вона пододала

Кілька років тому Ірина пережила важку втрату – її чоловік Сергій, успішний бізнесмен, передчасно пішов із життя. Ця трагедія поставила перед нею нові виклики.

Втрата чоловіка означала, що тепер на її плечі лягли не лише емоційні переживання, але й турботи, пов'язані з управлінням його бізнесом. Вона взяла на себе всі обов'язки, прагнучи зберегти те, над чим працював Сергій. Поряд із професійними викликами, Ірина взяла на себе всі домашні обов'язки. Вона вміло організувала свій час, поєднуючи роботу, догляд за матір'ю і домом.

Незважаючи на життєві труднощі, Ірина продовжує блискуче виконувати свої обов'язки. Як завідувач Агентства міжнародної стандартної нумерації видань, вона є зразком професіоналізму й сумлінного виконання своїх функцій.

□ Її день починається ще до світанку, коли вона готує мамі сніданок, а завершується пізно ввечері, коли вона аналізує документи чи розробляє нові проєкти.

□ Завдяки вмінню правильно розподіляти час, Ірина встигає все: керувати агентством, дбати про близьких і підтримувати друзів.

Сила характеру та життєва мудрість

Ірина – це людина, яка не боїться труднощів і вміє знаходити в собі сили рухатися вперед. Її оточує повага колег і друзів, які захоплюються силою духу та вмінням знаходити радості в повсякденній роботі. Вона часто повторювала: *«Головне – не опускає руки. Усе можна подолати, якщо зберігати спокій і любити те, що робиш».*

Ірина Олександрівна Погореловська – це приклад того, як професіоналізм, організаційний талант і людяність можуть створити основу для успіху цілої галузі. Її вклад у розвиток стандартної нумерації видань і святкову атмосферу колективу Книжкової палати залишається пам'ятним для всіх, хто працює з нею.

Ірина – це жінка, яка демонструє, що навіть у найважчих обставинах можна зберігати ясність думок, душевний спокій і силу волі.

Історія керівника Агентства – це гідний приклад для майбутніх поколінь, які бажають поєднувати професійну досконалість із життєвою гармонією. Вона вчить нас, що справжня сила не в тому, щоб уникати труднощів, а в тому, щоб з гідністю йти вперед, приймаючи виклики долі й залишаючись вірним своїм принципам.

Дружба з Наталією Петровою

Ірина й Наталія були більше, ніж просто колеги. Їх об'єднувала спільна мета, взаємна підтримка й міцна дружба. Разом вони були тією силою, яка не лише керувала, а й надихала.

Дві красиві й елегантні жінки, які, здається, випромінювали особливу енергію. Їхня присутність у залі привертала увагу й викликала захоплення, особливо серед чоловічої частини видавців.

Ці дві жінки були магнітом не лише для чоловічої частини видавців, а й для колег, які відчували, що працюють у команді професіоналів із теплим людським ставленням.

Ірина Олександрівна завжди брала активну участь у створенні святкової атмосфери. У неї був витончений смак, і кожна деталь на святковому столі відображала увагу до дрібниць. Ірина була поруч із Наталією під час організації свят. Її внесок у ці заходи був безцінним: сервірування столу з елегантністю й смаком. Придбання найкращих продуктів, квітів і навіть серветок, які гармонійно доповнювали атмосферу. При закупівлі продуктів: вона вміла вибирати найкраще, щоб свято залишило приємний смак не лише на столі, але й у спогадах.

Її талант організатора сяяв при організації конкурсів і розваг, які завжди створювали святковий настрій. Вона завжди придумувала цікаві й креативні ідеї, які додавали святам особливого шарму і робили її душею компанії. Організаторський талант і вміння дарувати радість надихали оточуючих. Вона вміє створити затишок навіть у найнапруженіші моменти. Життя й робота Ірини – це приклад того, як поєднати професійні досягнення з людяністю.

Після відходу Наталії Олександрівни Ірина намагається продовжувати традицію свят, але обличчя іноді видає сум. Вона відчуває, як важко створювати ту ж саму атмосферу без подруги, яка завжди була для неї натхненням і підтримкою. Незважаючи на труднощі, Ірина робить усе можливе, щоб дух цих свят залишався живим. Таланти організатора й душевна теплота допомагають зберегти ці традиції, які стали символом єдності колективу.

Сьогодні Ірина Погореловська – це людина, яка не лише продовжує започатковані традиції, але й несе в собі частинку Наталії Петрової. Її робота, свята й атмосфера, яку вона створює, зберігає й розвиває стали частиною спадщини талановитого керівника. Ірина – це той приклад, коли професійність поєднується з теплом і щирістю, а дружба й підтримка стають основою для великих справ.

2.2 Ольга Васьківська – вічний каталізатор знань

Ученого секретаря Книжкової палати Ольгу Васьківську знають і поважають не тільки співробітники Палати, а й велика кількість фахівців в інформаційній сфері України.

Ольга Леонідівна прийшла на роботу в Книжкову палату 1 квітня 1997 року. У 1981 році закінчила Київський державний інститут культури по спеціальності «бібліотекознавство та бібліографознавство». Працювала провідним бібліографом і завідувачем Державного архіву друку, а з 1 квітня 2008 року на посаді ученого секретаря.

Ольга Леонідівна Васьківська, учений секретар Книжкової палати, є тією людиною, яка майстерно поєднувала професіоналізм із доброзичливістю й душевною теплотою. Невисока на зріст, симпатична, із щирою посмішкою, вона завжди випромінювала енергію, яка притягувала людей. Ольга й сьогодні є душою колективу і в цьому певна заслуга Наталії Олександрівни Петрової.

11 років Н. Петрова і О. Васьківська пропрацювали пліч-о-пліч. Були керівниками наукових тем, проводили дослідницько-пошукову роботу щодо професійної, наукової діяльності відомих бібліографів – працівників керівного складу Книжкової палати України репресованих у 30-40-х роках ХХ ст.

Спільно брали участь у роботі Вченої ради, атестаційної та конкурсної комісії, розробляли перспективні плани, входили до складу редакційної колегії науково-практичного журналу «Вісник Книжкової палати».

Ольга згадує, що першим завданням на посаді ученого секретаря, яке вона отримала від першого заступника директора з наукової роботи Н. Петрової було підготовка та подача документів для державної реєстрації та обліку наукових досліджень Книжкової палати.

Крім того, Ольга Леонідівна як представник Книжкової палати приймала участь в організації Всеукраїнських заходів, наприклад разом з Інститутом літератури ім.

Т. Г. Шевченка та Музеєм війни провели декілька виставок присвячених видатним діячам України та написала низку статей до Української бібліотечної енциклопедії.

Для студентів вищих навчальних закладів та гостей Книжкової палати України О. Васьківська проводить ознайомчі екскурсії.

Ольга має талант досконало знатися на діловодстві й водночас займатися науковою діяльністю. Досліджувати, розкривати нові раніше невідомі факти, зокрема О. Васьківська захопилася вивченням книговидавничої справи років Української революції (1917—1920 рр.), саме цій темі була присвячена її дисертація.

Працюючи в київських архівах (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, Центральний державний архів громадських об'єднань та українців, Центральний державний історичний архів України) з документами та співставляючи їх між собою вона змогла відкрити додатково безліч видавництв, які були невідомі широкому загалу книгознавців. Підготувала бібліографічний покажчик книжкових видань за 1917—1920 рр. За результатами дослідженням вдалося встановити, що у роки революції в Україні випущено 11 476 назв книг. Таким чином, працюючи над дисертацією Ольга Леонідівна зробила відкриття, вдвічі збільшила кількість книг виданих протягом 1917-1920 років, які не були відомі дослідникам.

Це дало їй можливість успішно захистити кандидатську дисертацію, написати низку наукових статей і підготувати до видання монографію.

Професіоналізм і надійність є характерною рисою Ольги Леонідівни. Вона майстер діловодства: прекрасно знає всі тонкощі роботи з документами, що було вкрай важливим для успішної організації засідань Вченої ради. Завдяки її професійності жодна деталь не залишалася поза увагою. *«Якщо в нас є Ольга, за діловодство можна не турбуватися»*, – часто казала Наталія Петрова. Її підтримка в організаційних питаннях була безцінною. Вони склали ідеальний дует з Наталією Петровою: одна задавала тон і стратегічний напрям, інша – бездоганно реалізовувала всі деталі.

Ольга натхненниця багатьох ювілейних та святкових заходів у Книжковій палаті. Вона готувала програми, дбала про декор, а її невичерпна енергія створювала святкову атмосферу.

Її кулінарний талант не залишався непоміченим. Салат олів'є, приготований Ольгою, став улюбленою стравою на всіх святах. Видавці й співробітники жартували, що без нього жодне свято не було б повним.

Для Ольги Леонідівни характерними рисами є людяність і душевне тепло. Вона завжди поруч, коли потрібна допомога. Її чуйність і вміння слухати допомагали колегам у складні моменти. Ольга любить вносити елементи творчості в буденні справи. Навіть підготовка протоколів засідань могла стати для неї нагодою продемонструвати свій стиль і увагу до деталей.

Її привітність і вміння знайти спільну мову з усіма створюють навколо неї атмосферу дружби й довіри. Доброта, працелюбність і талант – характерні риси Ольги Леонідівни. Вона сьогодні є тим золотим «ланцюжком», який об'єднує людей і допомагає їм відчувати себе командою. Її внесок у життя Книжкової палати й атмосферу, яку вона створює є продовження дієвості і стилю роботи, які були започатковані Наталією Петровою.

Хочу розповісти цікаву історію про двох шанованих мною колег, а саме про Ольгу Васьківську та Наталію Петренко. Вони одного року народження і ходили в одну і ту ж саму школу, в один і той же клас (у школу № 39 з французькою мовою навчання, 1-А клас). Були симпатичними першокласницями з чудовими кісками, у білих фартушках, з гарними портфелями. Добре навчалися, оволодівали французьку мову, були веселими, життєрадісними. На перервах бігали, сміялися. Та через рік батьки Ольги отримали нову квартиру і сім'я переїхали на Лівий берег, де знаходився їхній житловий масив. Пройшли роки вони виросли, закінчили інститути, вийшли заміж, народили дітей, жили своїми турботами та радощами, а через понад 30 років зустрілися в Книжковій палаті. Вони впізнали одна одну і їх здивуванню не було меж. З 1997 р. почалася нова історія дружніх стосунків, теплих відносин, приємних розмов.

Як говорила Nina Ricci *«Справжні друзі схожі на діаманти – вони такі ж яскраві, красиві і цінні»*. Майже так час від часу говорила і Наталія Петрова, що *«у Ольги та Наталі вогники в очах сяють»*.

Тож у великому місті так легко можна загубитися, але можна також і віднайти один одного.

2.3 Наталія Петренко – симфонія класифікації і бібліографії

Наталія Панасівна Петренко – це ім'я, яке назавжди залишиться символом професіоналізму, натхнення та відданості своїй справі. Народившись 11 травня 1958 року, вона виросла, щоб стати яскравою зіркою у сфері бібліотекознавства та класифікаційних систем України. У 1981 році Наталія закінчила Київський державний інститут культури, здобувши фах бібліотекаря-бібліографа, що стало початком її блискучої кар'єри.

Доленосний момент у житті Наталії стався у жовтні 1997 року. На пропозицію директора Книжкової палати долучитися до реалізації проєкту централізованої каталогізації Наталія спочатку взяла час на роздуми. Її перша зустріч із керівництвом Палати вразила своєю щирістю та простотою. Жінка з білявою зачіскою, розумні й переконливі відповіді, а також невимушеність у спілкуванні відразу привернули увагу директора.

З листопада 1997 року вона офіційно приєдналася до команди Книжкової палати, очоливши відділ централізованої каталогізації. Цей період ознаменувався її активною участю в переході на нові інформаційні технології та підготовці першого українського видання таблиць Універсальної десятикової класифікації.

З 2000 року Наталія Панасівна обіймала посаду заступника директора з наукової роботи. Саме під її керівництвом реалізовувався масштабний проєкт «Класифікаційна система України», що створив умови для інтеграції українських інформаційних ресурсів у світовий обмін. Її внесок став ключовим у виданні еталонних таблиць УДК українською мовою – події, яка вперше в історії України об'єднала бібліотеки та видавництва нашої держави.

Іншим визначним досягненням Наталії стало створення електронної бази даних бібліографічної інформації про друковані видання незалежної України. Завдяки її зусиллям з'явився електронний каталог «Книги України за роки незалежності», який став основою для автоматизованої інформаційно-бібліографічної мережі країни.

Професіоналізм, чарівність і повага – характеризували заступника директора з наукової роботи. Наталія Панасівна була не лише висококваліфікованим фахівцем, а й людиною з неймовірною харизмою. Вона брала активну участь у культурному житті

Книжкової палати, зібраннях та урочистих вечірках. Її простота й краса залишили незабутнє враження. Відомий меценат Сергій Платонов, вражений її веселим сміхом і невимушеним спілкуванням, навіть почав частіше навідуватися до Палати, щоб побачитись і переговорити з Наталією.

Її людяність проявлялася в кожному аспекті діяльності: як у роботі, так і в особистому житті. Це яскраво ілюструє історія про те, як академік Ігор Костянтинівич Походня під час свого ювілею годинами говорив із Наталією, захоплений її знаннями та щирістю забувши про інших гостей.

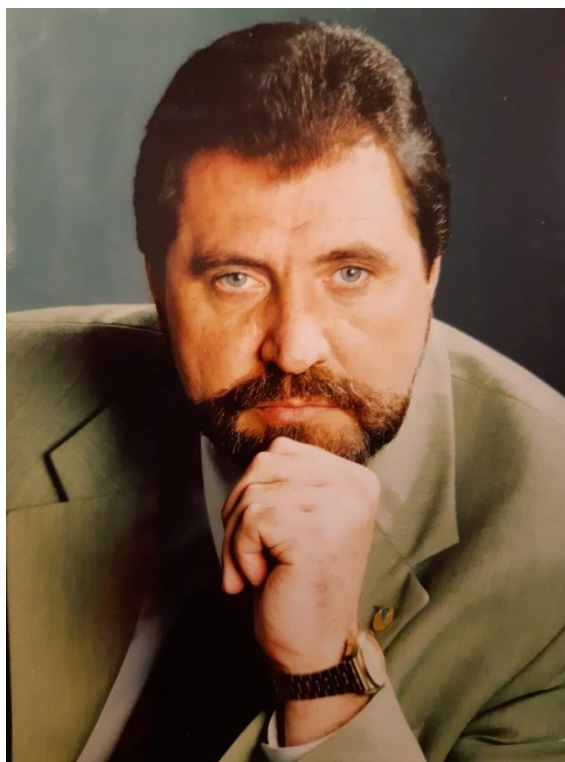
Наталія Петренко віддала своє життя служінню розвитку бібліотечної справи та інформаційних систем. У 2006 році, через хворобу, вона залишила посаду, але її внесок залишився безцінним.

8 листопада 2009 року серце цієї талановитої жінки перестало битися. Вона пішла з життя, працюючи вдома за комп'ютером, до останнього залишаючись вірною своїй справі.

Така коротка і вражаюча історія життя Наталії Панасівни Петренко, жінки, яка стала символом новаторства та професіоналізму в бібліотечній справі України. Вона стала однією з перших науковців, яка підготувала і прийняла активну участь у виданні еталонних таблиць УДК українською мовою. Це дало можливість створити електронний каталог «Книги України за роки незалежності» та інтегрувати інформаційні ресурси України в світовий обмін. Це історія про силу людського розуму, привабливість і відданість, про жінку, яка зуміла вплинути на культурну та інформаційну спадщину України.

Розділ третій
Олександр Афонін: організатор і революціонер

3.1 Хто він: вартовий українського книговидання?

Олександр Афонін – одна з найяскравіших постатей сучасного українського книговидання. Його невтомна боротьба за розвиток національної книги, підтримка видавців і збереження культурної спадщини заслуговують на щиру подяку та шану.

Не просто писати про життя та діяльність Олександра Васильовича Афоніна, президента Української асоціації видавців та книготорговців, який майже три десятиліття очолював боротьбу за виживання та розвиток української книги.

У видавничій галузі він пройшов шлях від співзасновника видавництва гуманітарної літератури «Абрис» до впливового діяча у сфері національного книговидання. Завдяки його зусиллям створено законодавчо-нормативну базу, яка сприяє розвитку галузі, реалізовано міжнародні грантові проекти, а також зміцнено позиції книги в культурному просторі України.

Звернено увагу на виклики, з якими стикалася видавнича справа в складний період реформ, про досягнення, які стали можливими завдяки відданості та професіоналізму Олександра Васильовича, а також про його особистий внесок у формування культурної ідентичності України.

Ця історія стане джерелом натхнення для видавців, бібліотекарів, культурних діячів і всіх, хто вірить у силу друкованого слова. *«Книга, як і хліб, повинна бути в кожній сім'ї»* – кредо, яке Олександр Афонін не просто сповідував, а перетворив на сенс свого життя, став девізом та основою багаторічної праці на благо української культури.

Біографічні відомості

Народився 6 вересня 1954 року в смт Вільча Київської області. У 1982 році закінчив Київський державний університет імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Історик». У 1990 році завершив навчання у Вищій партійній школі при ЦК КПУ за напрямом «Партійне та державне будівництво».

Нагороди та відзнаки:

- Почесна грамота Кабінету Міністрів України;

- Ордени «За заслуги» II та III ступеня;
- Почесне звання «Заслужений працівник культури України».

Олександр Афонін розпочав свою професійну діяльність у партійних органах, де обіймав відповідальні посади, зокрема Першого секретаря Подільського райкому партії.

З 1991 року він повністю присвятив себе видавничій справі. Став співзасновником видавництва гуманітарної літератури «Абрис», а з лютого 1995 року обіймав посаду генерального директора видавництва.

1 червня 1996 року Олександр Афонін очолив УАВК. Перші п'ять років працював на громадських засадах, а з липня 2001 року – на штатній основі. Майже 30 років його керівництва стали періодом активного розвитку книговидавничої галузі України.

3.2 Магія книги і її хранитель!

Дивлюся на нього. Гранично упевнений погляд, спрямований вдалину, немов бачить щось особливе, зовсім недоступне для інших. Але більше дзеркала душі на Вас дивиться величезна борода, на одностайну думку психоаналітиків майже вірна ознака месіанського комплексу, уточнимо, якщо нею балується відун-інтелігент.

Дійсно, пам'ятаючи про його успадковану життєву платформу, чи можна представити О. Афоніна без бороди? Загалом, абстрактно можна, але тільки тоді, коли хтось може уявити такими біблійських пророків (і нью-йоркських ортодоксальних євреїв, серед яких є десятки точних копій О. Афоніна, тільки в чорних капелюхах). Але тоді йому не вдасться зв'язати цю особистість без бороди в цілому ні з Асоціацією видавців і книгорозповсюджувачів, ні з філософією партії «Чорнобильців – демократів».

Та я і не подумаю, як і Ви, читачу, щоб німецький юдей Карл Маркс, підписуючись під «Маніфестом», почував себе досить зручно без цього чубатого атрибуту. З тієї ж причини борода у Л. Троцького, В. Леніна, Т. Герцля, Ф. Кастро (все ж континентальний пророк!) і у багатьох інших. А Й. Сталіну вона вже не потрібна була саме з тієї причини, що він був виконавцем заповітів бородатих пророків, тому міг

обмежитися і вусами. Австрійський юдей А. Гітлер теж відносився до розряду практиків і по рангу на більше, ніж мати вуси не заслуговував.

Повертаючись до Афонінської бороди, вічно посипаної тютюновим попелом, ми бачимо ясніше, що вона є підсвідомий комплекс юдейської філософії торжества видавничого колективу. Киньте ще раз погляд на його портрет, і ви побачите, що ця голова, що покоїться на бороді (так, на бороді! Адже вона не підборіддя, тобто не частина голови), як концентрованому вираженні нерозривної спільності безликої множини, є вираження концепції колективізму.

Тут саме ті мізки, які готові затверджувати свої претензії на керівництво країною і світом не собою, а згурпованою множиною, зібраною в єдину цілісність, на якій він так хоробро і затвердився. Спінозі не потрібна була борода просто тому, що він ніколи не уявляв себе пророком. З тієї ж причини не носив її і Г. Гегель навіть в похилому віці, а ось молодому президентові асоціації, у відмінності від абсолютної більшості молодих чоловіків, вона чомусь була невдячно потрібна. І це дійсно так, бо пророкові, якого вже упевнено ніс його мозок, просто неможливо було без цього образу. Адже йому потрібно було адресуватись до мас, до почуттів людей, до їхнього сенсорного світу.

Проповідник, агітатор, пророк, відун переважно лише благословляє, кажучи, що з усього того, що ви знаєте, тільки ось це добро, а усе інше від лукавого. Для успіху йому не можна повністю виходити з області підсвідомості, де ще необмежена істина від помилки. Видавець, знайомий з президентом ГО «Асоціація видавців і книгорозповсюджувачів», знайде в його діяльності цілий оберемок такого, що звело б у політичну могилу будь-якого громадського діяча. Для простого смертного – людина без манії величчя, Олександр Афонін – символ безмежної любові до книги і безкомпромісного борця за її існування.

За майже три десятиліття на чолі УАВК він не лише зберіг, але й зміцнив позиції книги в Україні, зокрема через популяризацію читання, підтримку видавців і запровадження нових ініціатив.

Якщо подивитися на статистику, кількість назв книжок і брошур в Україні до війни зростало. Але що відбувається з тиражами? У 1989 році на тисячу жителів

припадала одна бібліотека, а загальна кількість бібліотек сягала майже 50 тисяч. У кращі часи бібліотеки закуповували від 10 до 30% книжкової продукції, що складало приблизно 45 мільйонів примірників, – на 50% більше, ніж загальний тираж книжок, виданих в Україні за весь 2024 рік.

Однак «демократичні реформи» призвели до закриття багатьох заводів, фабрик, зникнення сіл і, відповідно, бібліотек. Фінансування бібліотек значно скоротилося. Попри заяви керівників країни про покращення добробуту громадян, книги купують усе менше, а їхня вартість постійно зростає. Малі тиражі породжують дорогі книги, роблячи їх менш доступними.

Артур Шлезінгер у своїй книзі *«Роз'єднання Америки»* цитує персонажа з роману Мілана Кундера *«Книга сміху і забуття»*: *«Перший крок до знищення народу – це стирання пам'яті. Знищити його книги, культуру, історію. Потім напишіть нові книги, створіть нову культуру, вигадуйте нову історію. Незабаром народ забуде, ким він був»*.

Схоже, саме так діють апологети «культурної революції». Податковий тиск на видавничу сферу у 1990-х роках, знищення системи книгорозповсюдження призвели до того, що сьогодні в Україні видається менше однієї книги на кожного мешканця, а багато хто не має коштів навіть на одну книжку на рік. Ще в 1996 році Олександр Афонін попереджав про можливість такого сценарію розвитку українського книговидання.

Книга – це більше, ніж джерело інформації. Вона є інструментом передачі знань, ідей і культурних цінностей, важливим чинником формування переконань і стимулом до активної участі в житті суспільства. Читання книг не лише вдосконалює особистість, але й стає найкращим способом проведення вільного часу, способом релаксації та відволікання від буденних турбот.

У книзі об'єднуються численні аспекти культури: культура суспільства, технології, дизайну, виробництва; культура автора, редактора, художника і читача. Головне – це культура слова, яка забезпечує книжці її вічну таємницю та довговічність.

Книга не існує ізольовано від інших медіа, а розвивається паралельно, взаємодіючи та доповнюючи їх. Вона має унікальну «ренесансну функцію», що проявляється як у просторі – через переклади, що трансформують національні цінності в міжнародні, так і в часі – через збереження та відродження культурних цінностей минулого і сьогодення.

Книга є універсумом культури – фактором її формування, засобом розповсюдження і відображення її змісту. Це надає книзі вічне життя та культурну цінність, яка зберігається поряд із сучасними медіа.

І сьогодні, попри всі виклики, важливо пам'ятати, що збереження книги – це збереження пам'яті, культури та самоідентифікації народу. Інакше, застереження, описане Міланом Кундером, може стати нашою реальністю.

3. 3 Історія боротьби за книгу в Україні

Олександр Васильович Афонін – це ім'я, яке у видавничих колах України стало символом відданості книзі. Як президент Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів, він став справжньою легендою, чия активна діяльність не дозволила знищити українську книгу, попри всі спроби тих, хто прагнув цього. Його боротьба – це історія відродження українського книговидання і книгорозповсюдження, приклад служіння своєму народу та прояв справжнього патріотизму, який, на жаль, став немодним у наші дні.

Книга завжди була джерелом знань, духовності й культури. Проте пріоритети влади визначають її долю: коли на чолі держави стоять колонізатори, що переслідують

лише власні інтереси, книга стає загрозою їхньому пануванню. У такі часи пригнічення книжкової справи є закономірністю, адже освічений і духовно багатий народ становить небезпеку для колонізаторської влади.

Навпаки, коли при владі перебувають державники, орієнтовані на розбудову своєї країни, книга отримує новий поштовх для розвитку. Освіта і просвітництво стають невід'ємною частиною національної стратегії, адже для побудови сильної, незалежної держави потрібні нові покоління будівничих, які потребують море книг з усіх сфер людських знань.

Історія незалежної України через призму книжкової політики – це боротьба між державниками та колонізаторами. Ця боротьба відображає ігнорування владою книги як основи:

- ☐ формування єдиної української нації, виховання патріотизму та відповідальності за долю народу;
- ☐ забезпечення економічного зростання держави;
- ☐ культурного та інтелектуального розвитку суспільства;
- ☐ раціонального використання ресурсів через повернення обігових коштів.

Без належного книжкового законодавства розкриття потенціалу книги неможливе. Протягом десятиліть в Україні не було створено системного підходу до підтримки видавничої галузі. Хоча час від часу приймалися окремі галузеві документи, вони не мали суттєвого впливу на поліпшення стану книговидавництва.

Більше того, дії влади, яка ігнорувала пропозиції галузевих експертів і громадських організацій, часто погіршували ситуацію. У деяких випадках вони нагадували не цивілізоване співіснування, а хаотичну боротьбу.

3.4 Чому книга залишається актуальною?

Попри всі виклики, книга залишається універсальним інструментом передачі знань, формування цінностей та розвитку особистості. Вона об'єднує в собі культуру слова, технології, дизайну, творчість автора, редактора й художника. Відродження української книги – це не лише економічне чи культурне питання, але й питання національної безпеки.

Діяльність і принципи президента Асоціації залишаються дороговказом для тих, хто прагне зберегти й розвинути книжкову справу в Україні, навіть у найскладніші часи.

Наведу окремі приклади боротьби Асоціації і особисто Олександра Афоніна за розвиток книжкової індустрії в Україні.

Надзвичайно важливими подіями початку 1990-х років стали два міжнародні книговидавничі форуми.

Перший – Варшавська Конференція Ради Європи «Законодавство у світі книги» (грудень 1996 року). Представниками європейських країн було вироблено спільні вимоги й підходи до формування книжкової політики й оподаткування книги на теренах усіх країн-учасниць Ради Європи. Лейтмотивом узагальнюючого документу конференції за назвою «Рекомендації Ради Європи з питань книжкового законодавства» було: книга як результат людської діяльності має двояку природу; в першу чергу — це витвір мистецтва, а вже потім – виробництва.

Виходячи з цієї тези, урядам і парламентам усіх країн було рекомендовано при розробці національного законодавства враховувати, що:

- книга в кожній із країн-учасниць мусить мати нульову ставку податку на додану вартість;
- жодний із законів, що погіршує стан національної книги, не може бути прийнятий у цивілізованій державі;
- для книг необхідно забезпечити таку вартість, щоб вони були доступні сім'ям із різним достатком.

Зазначений підсумковий документ у грудні 1996 року був надісланий до Кабінету Міністрів України. Проте, як показав подальший перебіг подій, рекомендації було проігноровано як тогочасним урядом, так і наступними.

Слід зауважити, що в роботі Варшавської конференції брали участь міністри культури з багатьох європейських країн, а перше засідання вів прем'єр-міністр Польщі. Україну представляли невеличкий гурт видавців та президент УАВК Олександр Афонін.

Враховуючи ігнорування рекомендацій Варшавської конференції УАВК організувала другий форум – Київську міжнародну конференцію «Законодавство у світі книги: реалізація рекомендацій Ради Європи в Україні» (21 – 22 квітня 1997 року).

На цій великомасштабній конференції, що зібрала 196 учасників, поряд з українськими видавцями, поліграфістами, книгорозповсюджувачами, бібліотекарями, письменницьким активом були присутні 8 міжнародних експертів – представників Ради Європи, Європейського Союзу, ЮНЕСКО і Міжнародного агентства ISBN. Примітно, що з числа запрошених речників Верховної Ради, Адміністрації Президента та Кабінету Міністрів України не з'явився жоден.

Спільний документ «Висновки і рекомендації», підготовлений за результатами конференції, який не втратив актуальності й нині, влада теж «не помітила», зрештою, як і всі попередні звернення.

Таке демонстративне ігнорування як думки наукової, освітянської та видавничо-бібліотечної громадськості України, так і висновків міжнародних організацій, членом яких є Україна, про невідповідність її книжкового законодавства критеріям, напрацьованим цивілізованим суспільством, стало ще одним свідченням колонізаторського характеру української влади.

Але президент УАВК не здається і готує законодавчу базу українського книговидавання, плідно займається аналітичною діяльністю, налагоджує міжнародну співпрацю.

Олександр Афонін є автором декількох указів Президента України, а також співавтором більшості законів, урядових постанов та інших документів, спрямованих на розвиток національного книговидавання.

Його дослідження та аналітичні матеріали стали основою багатьох наукових праць із книгознавства та авторського права.

На гранти Євросоюзу, отримані в рамках двох міжнародних проєктів, створено інформаційні факультети в Києво-Могилянській академії та Львівській академії друкарства.

Завдяки його зусиллям УАВК стала авторитетною професійною громадською організацією не лише в Україні, а й за її межами.

Олександр Васильович понад 25 років плідно співпрацював із Державною науковою установою «Книжкова палата України імені Івана Федорова», сприяючи збереженню й популяризації книжкової культури.

За майже три десятиліття на чолі УАВК він не лише зберіг, а й зміцнив позиції книги в українському культурному просторі. О. Афонін активно сприяв популяризації читання, підтримці видавців та впровадженню інноваційних ініціатив.

На жаль, «демократичні реформи» спричинили закриття багатьох заводів і фабрик, зникнення сіл і, відповідно, бібліотек. Фінансування бібліотек значно скоротилося. Попри оптимістичні заяви керівників країни, купівельна спроможність населення зменшилася, і книги стали менш доступними через їхню високу вартість. Малі тиражі породжують дорогі книги, що робить їх розкішшю для багатьох.

Але завдяки людям, таким як Олександр Афонін, книга в Україні все ще залишається символом культури, знань та розвитку, а боротьба за неї – символом віри в краще майбутнє.

3.5 Люди і книги: збереження спадщини

Олександр Васильович Афонін – жива легенда українського книговидання. Він є символом незламної боротьби за збереження і розвиток української книги, людиною, яка не дозволила знищити національну спадщину навіть у найскладніші часи. Його ім'я асоціюється з відродженням українського книгодрукування, становленням книгорозповсюдження та популяризацією культури читання.

На думку Олександра Афоніна, проблема сучасного світу полягає не лише в інформаційному перенасиченні, а й у деградації культури читання. Сьогодні телебачення, кіно та Інтернет створюють агресивне інформаційне середовище, яке часто віддаляє дітей від книжок. О. Афонін переконаний, що повернення до сімейних традицій читання, коли батьки і діти разом проводять час за книжкою, є ключем до відновлення морального зв'язку між поколіннями та зміцнення культурної спадщини.

Рей Бредбері у романі *«451 градус за Фаренгейтом»* попереджав про небезпеку інформаційного хаосу: *«Засмічуйте голову фактами, і люди вважатимуть себе інформованими, хоча насправді тупцюватимуть на місці»*. Це твердження залишається актуальним і сьогодні. Увага суспільства розпорошена, а глибокий аналіз і осмислення витісняються поверховим споживанням інформації. Олександр Афонін неодноразово наголошував, що лише книжка здатна навчити мислити критично, аналізувати і створювати нові ідеї.

Знищення системи книгорозповсюдження, податковий тиск і культурна інверсія в 1990-х роках створили загрозу для української книжки. Проте завдяки наполегливості та професіоналізму Олександра Афоніна вдалося зберегти галузь. Його багаторічна діяльність сприяла розробці законодавчих ініціатив, отриманню податкових пільг для видавців і популяризації української книги.

Ця історія – не лише про видатну постать О. Афоніна, але й про значення книжки в житті кожної людини і держави. Вона відкриває перед читачем складні питання, які стосуються управління культурними процесами, ролі книги у формуванні національної ідентичності та збереженні духовних цінностей.

Олександр Васильович Афонін – це людина, яка своїм життям і діяльністю довела, що боротьба за книжку – це боротьба за національну душу. Його внесок у розвиток книговидавництва і книгорозповсюдження є прикладом істинного патріотизму. Ця розповідь допоможе майбутнім поколінням зрозуміти, як важливо зберігати і розвивати культурну спадщину, адже книга – це не лише джерело знань, але й міст між минулим і майбутнім.

Заклучення

Єдність життя людини і книги

Життя кожної людини, як і книга, має свій сюжет, героїв, розділи, щасливі й трагічні сторінки. У цьому глибокому порівнянні прихований сенс нашого існування: ми створюємо свої історії, які з часом перетворюються на мемуари – унікальну спадщину для майбутніх поколінь.

Книга та життя людини мають спільну долю. Одні стають безсмертними, їх люблять і передають із покоління в покоління. Інші, подібно до комет, швидко згасають, залишаючи ледь помітний слід. Влучно зазначив Олександр Дюма-син: *«Книга, яку читають, має сьогоднішнє; книга, яку перечитують, – має майбутнє».*

Так само і життя людей: дехто залишає яскравий слід, змінюючи світ, а дехто зникає без сліду. Але кожне життя, як і кожна книга, є унікальним і неповторним.

Життя людини складається з окремих розділів: дитинства, молодості, зрілості й старості. У молодості ми гортаємо сторінки легко й захоплено, але з роками вони стають важчими й дорожчими. І як у книзі завжди є фінал, так і життя приходить до завершення. Але на відміну від книги, життя людини не дозволяє повернутися до попередніх сторінок.

Книги формують наш світогляд, цінності, уявлення про світ. Мудрий східний вислів наголошує: *«Люди створюють книги, а книги створюють людей».* У кожній книзі закладено частинку душі її автора, і вона стає посланням для наступних поколінь.

Мемуари – особливий жанр літератури, у якому життя людини й книга зливаються в єдине ціле. Це можливість осмислити прожите, оцінити свої вчинки, поділитися досвідом. Найкращі мемуари стають витворами мистецтва, які передають історію життя конкретної людини, відображають її роль у великій історії.

Мемуари великих людей – це не лише літературні шедеври, але й важливе історичне джерело, що персоналізує події, додаючи їм унікального забарвлення. Англійський письменник Джозеф Едісон писав: *«Книга – це майно, заповідане розумом людству».*

Сьогодні, у час стрімкого розвитку цифрових технологій, книги переживають парадоксальний ренесанс. Паперові видання залишаються символом культури й традицій, які неможливо повністю замінити електронними публікаціями. Адже паперова книга – це не лише носій інформації, а й об'єкт, який має душу, відчуття, історію.

Дені Дідро свого часу сказав: *«Люди перестають думати, коли перестають читати»*. Саме книги, навіть у цифрову епоху, залишаються ключем до збереження мудрості поколінь і пошуку сенсу життя.

Українська книговидавнича галузь розвивалася завдяки подвижникам, які на початку 1990-х років створювали нову систему видавничої справи, формували законодавчу базу, розвивали культуру читання. Їхня праця стала фундаментом для сучасної книжкової індустрії й залишила помітний слід в історії України.

Книжкова палата України покликана зберігати українську книгу, як історію державності, історію українського народу.

Народ без історії – це Івани, що не пам'ятають своєї спорідненості, своїх традицій і віри, манкурти, що забули усе на світі, перекотиполе без коренів, це немовлята, що виростили без батьків, і що не знають нічого, це не народ, а населення, електорат, зомбована біомаса, яка і потрібна для легкості управління слугам диявола. Історичне безпам'ятство потрібне слугам п'їтьми.

Помилкова історія творить і помилкове, віртуальне майбутнє. Брехня породжує тільки брехню і нічого більшого, але ніяк не творче майбутнє. Хто встав на шлях брехні і замовчань, а це шлях диявольський, той з шляху цього вже ніколи не зійде і майбутнє в цьому випадку може бути тільки трагічне. Офіційна історія – це набір міфів, що не має з реальністю майже нічого спільного.

Книги – це не просто історії, це ключ до розуміння нас самих, нашого минулого й майбутнього. Вони є універсальним посланням, що об'єднує покоління, допомагаючи кожному знайти свій шлях у великій книзі життя.

Від автора

Тяжко писати про людей, яких уже немає поруч. Але мушу!

30 січня 2025 року

